

ІНСТИТУТ ЕЛЕКТРОДИНАМІКИ НАН УКРАЇНИ

«МОДЕЛЮВАННЯ ПРЕЦИЗІЙНИХ ЗАСОБІВ ВІДТВОРЕННЯ РЕЖИМНИХ ПАРАМЕТРІВ СИГНАЛІВ ЕЛЕКТРОМЕРЕЖІ»

Р.М. МОРОЗ, канд.техн.наук, науковий співробітник відділу електричних і магнітних вимірювань

Проблеми в метрологічних установках та генераторах

Підвищення енергетичної безпеки України, покращення якості електричної енергії (ЕЕ) та підвищення точності її обліку є Енергетичною стратегією України на період до 2035 року.

Технічне оновлення галузі має супроводжуватись як одночасним переглядом чинних, впровадженням нових нормативних документів, адаптації нормативно правової бази енергетики України до міжнародних стандартів так і забезпеченням сучасними метрологічними засобами. Одну з вирішальних ролей відіграє автоматизація обліку електричної енергії з контролем показників якості електроенергії (ПЯЕ) та метрологічні прецизійні засоби відтворення параметрів сигналів електромережі.

Наразі загальний стан електроенергетики визначається тим, що більшість метрологічного обладнання (МО) введено в дію в кінці 90-х років минулого сторіччя чи на початку нинішнього. Також експлуатується і більш застаріле обладнання. Назріла нагальна потреба в розробці та виготовленні вітчизняних МЗ відтворення нормованих значень потужності ЕЕ та ПЯЕ.

Не всі метрологічні засоби відповідають вимогам сучасних стандартів і мають низку недоліків:

- недостатня точність відтворення параметрів електроенергії,
- значний рівень несинусоїдальності відтворених сигналів,
- не забезпечуються метрологічні характеристики на нелінійному навантаженні,
- недостатні функціональні можливості,
- низький рівень або відсутність автоматизації,
- значні габарити та маса,
- надзвичайно високі ціни обладнання.

Структура та основні метрологічні характеристики прецизійних генераторів

1
$\sim$

Характеристики				Геце	отори			
ларактеристики	6100 A MTS 301 SPE 120 3 C300B 4500Ev Dueprotonus Desure V2 UV6804							
	0100A Elsis	WI15 501	SPE 120.5	C300D	4500FX	энергоформа	Ресурс-к2	ЦУ6804М
	Fluke	«Zera»,	«IVI I E»,	«Calmet»,	«California	3.3 TOD UUU	TOB "HIIII	3A1
	Нідерланди	німеччина	швеицарія	польща	Instruments»,	TOB HIII	Енерготехни	«Энерго-
					США	«Марсэнерго»,	ка",	мера»
						РФ	РФ	РФ
Діюче значення	1 - 1008	0 - 320	B0 - 300	0,5 - 560	0 - 270	20-240	1-316,8	20 - 288
фазної напруги U_1 ,	±0,01	±0,01	±0,05	±0,05	±0,02	±2	$\pm (0,05+0,01)$	$\pm 0.33 \text{ B}$
В 1 межі основної							$((U_{HOM})/U_1 -$	
допустимої							-1))	
похибки, %							U _{ном} =100 або	
							220	
Діюче значення	0,01 - 80	0,001 - 120	0,001 - 200	0,005 - 120	0,02 - 200	0,05 - 7	0,001 - 7,5	0,001 - 10
сили змінного	±0,01	±0,01	±0,05	±0,05	$\pm 0,05$	±2	$\pm (0,05+0,01)$	$\pm 0,11$
струму I ₁ , А і межі							· (I_{HOM}/I_1 -	
основної допустимої							1))	
похибки, %							I _{ном} =1 або 5	
							A	
Нестабільність	немає даних	немає даних	±0,025	немає даних	±0,04 B/ ±0,05 %	0,03	немає даних	$\pm 0,01/\pm 0,1$
напруги/струму за					за 24 год.		/ немає	
хвилину, %							даних	
КСС напруги <i>K_U</i> /	0,1/0,316	0,5	0,5	0,5	< 1/< 1.5	1	0,01/0.05	> 1
струму <i>К</i> _I , %	(на	(на лінійному	(на лінійному	(немає даних)	(на лінійному	(на лінійному	(немає	(немає
(вид навантаження)	лінійному	опорі)	опорі)		опорі)	опорі)	даних)	дани4х)
	опорі)							
Частота основної	16 – 85	40 – 70	45 – 65	45 – 70	47 – 66	45,7 – 55	45 - 65	47,5 – 63
гармоніки ƒ, Гц								
Кількість гармонік,	2 - 100	2 - 10	2 - 20	2 – 31	1	2 - 40	2 - 40	1
n								
Максимальна	50/160	30/200	600/600	35/60	1500/1500	10/5	15/14	20/15
вихідна потужність								
ΠΗ P _{Umax} ,								
/IIC P _{Imax} , B·A								
Застосовані	нема даних	нема даних	Підсилювачі із	нема даних	Підсилювачі	Високо-	Аналогові	Підсилю-
підсилювачі			ШІМ		ШІМ з	вольтний ОП/	підсилювачі	вачі із ШІМ і
напруги/					трансформаторам	низьковольтн-	i3	трансфор-
струму					И	ий ОП	трансформа-	ним виходом
							торним	
							виходом	
Маса ГК, кг.	30	80	100	34	75	12	35	40
	~ 1 2	~ 15	~ 0	~ 2	~ 7.2			

МУ – модуль управління ЦАП – цифро-аналоговий перетворювач БЖ – блок живлення

Узагальнена структура генератора-калібратора

Принцип усунення спотворень змінної напруги вихідного підсилювача генератора-калібратора від нелінійного навантаження

- ГК генератор калібратор
- ГОН генератор опорної напруги
- НН нелінійне навантаження (кола живлення)

Напруга на виході суматора

- ВП віднімальний пристрій
- ПН підсилювач напруги
- ФК фазовий коректор

Спотворення вихідної напруги спричиненого НН

Математична модель коректуючого пристрою

Напруга на виході ГК $u_1 = \sum_{k=1}^{\infty} U_{1k} sin(k\omega t + \varphi_{1k})$ Попорна напруга на виході фК $u_0 = U_{0\Pi} sin(\omega t + \varphi_0)$ За умовами роботи схеми КП Напруга на виході віднімального пристрою $u_3 = u_2 - u_0 = \sum_{k=2}^{\infty} U_{2k} sin(k\omega t + \varphi_{2k}) = K_{\mathcal{I}} \sum_{k=2}^{\infty} U_{1k} sin(k\omega t + \varphi_{1k})$ Напруга на виході віднімального пристрою $u_3 = u_2 - u_0 = \sum_{k=2}^{\infty} U_{2k} sin(k\omega t + \varphi_{2k}) = K_{\mathcal{I}} \sum_{k=2}^{\infty} U_{1k} sin(k\omega t + \varphi_{1k})$ Напруга на виході підсилювача напруги

$$u_{\Pi} = -u_3 K_{\Pi} = -K_{\Pi} K_{\Pi} \sum_{k=2}^{\infty} U_{1k} sin(k\omega t + \varphi_{1k})$$

$$u_{B} = u_{1} + u_{\Pi} = \sum_{k=1}^{\infty} U_{1k} \sin(k\omega t + \varphi_{1k}) - K_{C} K_{\Pi} K_{\Pi} \sum_{k=2}^{\infty} U_{1k} \sin(k\omega t + \varphi_{1k}) K_{C}$$
 вибирається з умови $K_{C} = 1/(K_{\Pi} K_{\Pi})$

На виході суматора лишається тільки основна (1-ша) гармоніка напруги И

 $u_{\rm B} = U_{11} \sin(k\omega t + \varphi_{11})$

Розвиток принципів побудови високовольтних цифро-аналогових перетворювачів (ВЦАП)

Структурна схема ВЦАП

• СК - схема комутації, СКМ - схема комутації мосту

- D цифровий код, Д дешифратор, Р регістр
- U_l , U_i , U_n джерела стабільної постійної напруги
- Т₁₂ Т_{n2} транзистори пропускні
- T₁ T_n транзистори підключення джерел

Напруга джерел:

$$U_1 = \frac{U_{o \max}}{2^n - 1}$$
  $U_i = 2 \cdot U_{i-1} \mathsf{B}$ $U_n = U_1 2^{n-1}$

Вихідна напруга U_o:

$$U_0 = U_1 \sum_{i=1}^n A_i 2^{i-1} = U_1 (A_1 2^0 + A_2 2^1 + \ldots + A_n 2^{n-1}) = U_1 D$$

Напруга на навантаженні $U_{_{BUX}}$:

$$U_{\scriptscriptstyle BUX}(t) = U_1 D(t)$$

- Максимальна вихідна напруга: *U*₁·(2ⁿ-1) В.
- Роздільна здатність : *U*₁ B.
- Виключено падіння напруги на діодах *U*_d
- Усунуто обмеження точності вихідної напруги
   U₁ > U_d · (N 1) В.
- Виключено вплив нелінійного опору діодів на сигнал.

Цифро-аналоговий перетворювач великого струму (ЦАПВС) прямого синтезу

Вихідним сигналом в нього є струм в десятки ампер, отриманий прямим синтезом.

Формування вихідного сигналу ЦАПВС

С – стабілізатор струму, СК – схема комутації, СКМ - схема комутації мосту А1, Аі, Ап - розряди цифрового коду *D*, Р – регістр, Д - дешифратор

Для двійкового вхідного коду D формула вихідного струму I_L буде:

$$I_L = I_1 \sum_{i=1}^n A_i 2^{i-1} = I_1 (A_1 2^0 + A_2 2^1 + \ldots + A_n 2^{n-1}) = I_1 D$$

 $I_1 = \frac{I_o \max}{2^n - 1}$ - значення струму молодшого розряду

 $I_i = 2 \cdot I_{i-1}$ - значення струму *i*-го стабілізатора струму

$${I_n} = {I_1}{2^{n - 1}}$$
 - значення струму старшого розряду

 $I_{O\,{
m max}}$ - необхідне найбільше значення амплітуди вихідного струму ЦАПВС Вихідний струм в навантаженні: $I_L(t) = I_1 D(t)$

Моделювання процесу формування синусоїди із сигналів прямокутної форми на основі принципу суперпозиції (ПС)

Основний інвертор (I) дає прямокутну напругу амплітудою E і частотою f, а додаткові (II, n) - прямокутні напруги з амплітудами E/3, E/5, ..., і частотами 3f, 5f, ..., тоді складанням цих напруг можливо добитись значного приближення напруги на навантаженні Z_L до синусоїдальні з заданою точністю.

7

îЛД

Результати моделювання синусоїдальних сигналів на основі ПС з прямокутних сигналів

Модель еквівалентної схеми інвертора в NI Multisim

	N	Меандри, кратні до основної	<i>K_{gr}</i> , %	<i>K_{grs}</i> , %	
-		части			
	3	1,3,5	22.98	22,16	
	4	1,3,5,7	18,9	18,58	
	5	1,3,5,7,11	16,57	15,98	
	6	1,3,5,7,11,13	17,43	16,4	
	7	1,3,5,7,11,13,15	15,33	14,7	
10	8	1,3,5,7,11,13,15,17	14,9	17,6	
10	9	1,3,5,7,11,13,15,17,19	12,4	19,3	

Розрахований К_{gr} і отриманий К_{grs} в схемному симуляторі коефіцієнт гармонік для випадків до 9-ти меандрів

Математична модель ВЦАП для розрахунку спотворень вихідного синусоїдального сигналу з

перепускними транзисторними ключами

Спотворенуя вихідного сигналу ВЦАП з транзисторними ключами

$$K_{gr} = 0,125Z_{smax}^{*} \sqrt{\left(512 + 256Z_{smax}^{*^{2}} + 160Z_{smax}^{*^{4}} + 112Z_{smax}^{*^{6}} + 84Z_{smax}^{*^{8}} + 66Z_{smax}^{*^{10}}\right)/32} \cdot 100\%$$

9

Зміна вихідного сигналу по коду управління за синусоїдальним законом

апроксимуючий графік Z_{Dan}

Математична модель ВЦАП для розрахунку спотворень вихідного синусоїдального сигналу з діодами

10

Еквівалентна схема ВЦАП з діодами

Структурна схема ВЦАП з урахуванням властивостей перепускних діодів

Функцію апроксимації, яка описує вихідний імпеданс
$$U_{Dd} = U_{d1} \left(N - \sum_{n=0}^{N-1} \delta_1, [\frac{D}{2^n}] \mod(2) \right)$$

 $Z_{Ddap} = Z_{d1} \left(N - 1 \right) \cdot \left| \sin(\omega t + \frac{\pi}{2}) \right| = Z_{d\max} \left| \cos(\omega t) \right| \qquad U_{Ddap} = U_{d1} \left(N - 1 \right) \cdot \left| \sin(\omega t + \frac{\pi}{2}) \right| = U_{d\max} \left| \cos(\omega t) \right|$

Формула вихідного сигналу ВЦАП з діодами

$$U_o = \left(U_{o\max}\sin(\omega t) - U_{d\max}\left|\cos(\omega t)\right|\right) \left[1 - \left(Z_{d\max}^*\left|\cos(\omega t)\right|\right) + \left(Z_{d\max}^*\left|\cos(\omega t)\right|\right)^2 - \left(Z_{d\max}^*\left|\cos(\omega t)\right|\right)^3 \dots\right]$$

Математичну модель спотворень вихідного сигналу ВЦАП з діодами

$$K_{gr} = 0,125\sqrt{\left(512 + 256Z_{s\,\text{max}}^{*}^{2} + 160Z_{s\,\text{max}}^{*}^{4} + 112Z_{s\,\text{max}}^{*}^{6} + 84Z_{s\,\text{max}}^{*}^{8} + 66Z_{s\,\text{max}}^{*}^{10}\right)}Z_{s\,\text{max}}^{*}^{2}/32 - \frac{1}{\left(2048 + 24Z_{d\,\text{max}}^{*}^{4} + 1280Z_{d\,\text{max}}^{*}^{6} + 1120Z_{d\,\text{max}}^{*}^{8} + 1008Z_{d\,\text{max}}^{*}^{10} + 924Z_{d\,\text{max}}^{*}^{12} + 858Z_{d\,\text{max}}^{*}^{14}\right)}{\sqrt{\left(\frac{U_{d\,\text{max}}}{4U_{0\,\text{max}}}\right)^{2}} \cdot 100\%}$$

Транзисторна схема комутації забезпечує в Δ = K_{qrd}/K_{qr}≈ 16 раз менші спотворення вихідного сигналу.

Комп'ютерна модель вимірювального підсилювача потужності на основі високовольтного цифро-аналогового перетворювача

• Схемотехнічна модель ВЦАП з включеними в її кола віртуальними вимірювальними приладами та датчиками в

операційному середовищі NI Multisim

Результати моделювання вимірювального підсилювача потужності на основі ВЦАП за допомогою комп'ютерної моделі

<i>U</i> ₀ , B	K_{gr} , %				
Дискретність ВЦАП	5	5(зразок)	6	7	
$1,47U_{sux} = 119,65$	1,41	1,41	0,78	0,56	
Ном. значення: 81,36	2,11	2,18	1,32	0,71	
-20% ном. знач.: 65,08	3,62	3,70	2,1	0,85	

Рівень спотворень вихідного сигналу U₀ в залежності від дискретності ВЦАП

Осцилограма вихіоного сигналу ВЦАП на сім оискрет змодельована (а), знята з експериментального зразка (б) і його спектр (в)

a)

б)

Осцилограма вихідного сигналу ВЦАП на п'ять дискрет змодельована (а), знята з експериментального зразка (б) і його спектр (в)

Дослідження комп'ютерних моделей схем широкосмугового високовольтного ВПП

1. Схема ПАВОПВЖ з взаємозалежними зворотними зв'язками

2. Схема ПАВОПВЖ з незалежними зворотними зв'язками для кожного з віртуально включеного ОП

No	C_{f}	<i>φ</i> , <i>гр</i>				
	пΦ	41,7 кГц	400 кГц			
1	0	179,746	177,559			
2	10	179,897	179,009			
3	15	179,953	179,730			
4	18	179,983	179,837			
5	20	179,953	Збудження			

1.Вплив форсуючої ємності на зсув фази

Зміна напрямку вектора вихідної напруги U_s ПАВОПВЖ по відношенню до вектора вхідної напруги.

N⁰	C1.i,	φ, гр				
	пΦ 41,75 кГц		400 кГц			
1	без	179,637	176,500			
2	10	179,787	177,956			
3	20	179,937	179,397			
4	22	179,998	179,973			
5	25	спотворення сигналу				

2. Вплив форсуючої ємності на зсув фази

Принципи функціонування спеціалізованого багатофазного калібратора (БФК) напруг і струмів на основі методу відтворення режимних параметрів електроенергії

Блок схема алгоритму функціонування БФК

Еквівалентна схема корекції n-ої гармоніки та модель вихідного сигналу в одному з каналів БФК після завершення (i+1) циклу корекції

Формування безрозривних сигналів на виході генератора-калібратора

Графік одного з вихідних сигналів (задається тільки перша гармоніка) без апроксимації обвідної

Модель вихідного сигнала калібратора на основі принципу завдання миттєвих значень сигналів із згладженими обвідними за допомогою базисних сплайнів першого порядку *k*-ї гармоніки

 $u_k(t_n) = [X_{1k} \cdot (1 - n/N) + X_{2k} \cdot (n/N)] \cdot \sin((2\pi kn/N) + [Y_{1k} \cdot (1 - n/N) + Y_{2k} \cdot (n/N)] \cdot \cos((2\pi kn/N)).$

Якщо формуються сигнали тільки першої гармоніки

 $u(t_n) = X_1 \cdot MS[n] - X_2 \cdot MS[N-n] + Y_1 \cdot MC[n] + Y_2 \cdot MC[N-n]$

Графік одного з вихідних сигналів з апроксимацією обвідної сплайном першого порядку (лінійна апроксимація)

Моделювання вихідних сигналів в середовищі С Builder розробленої комп'ютерної моделі БФК. Проведено дослідження принципів ступінчатої та лінійної апроксимації обвідної сигналів.

Генератор-калібратор на базі ВЦАП та ЦАПВС

$$u_{A}(t) = \sum_{k=1}^{K \max} U_{Ak} \sin(k\omega t + \psi_{UAk})$$
$$u_{B}(t) = \sum_{k=1}^{K \max} U_{Bk} \sin(k\omega t + \psi_{UBk})$$
$$u_{C}(t) = \sum_{k=1}^{K \max} U_{Ck} \sin(k\omega t + \psi_{UCk})$$

$$i_{A}(t) = \sum_{k=1}^{K \max} I_{Ak} \sin(k\omega t + \psi_{UAk})$$
$$i_{B}(t) = \sum_{k=1}^{K \max} I_{Bk} \sin(k\omega t + \psi_{UBk})$$
$$i_{C}(t) = \sum_{k=1}^{K \max} I_{Ck} \sin(k\omega t + \psi_{UCk})$$

 $u_A(t), u_B(t), u_C(t), i_A(t), i_B(t), i_C(t)$ - миттєві значення вихідних сигналів $U_{Ak}, U_{Bk}, U_{Ck}, I_{Ak}, I_{Bk}, I_{Ck}, \Psi_{UAk}, \Psi_{UBk}, \Psi_{UCk}, \Psi_{IAk}, \Psi_{IBk}, \Psi_{ICk}$ – амплітуди і початкові кути зсуву фаз k-х гармонік фазних напруг і струмів, Kmax – найбільший номер заданої гармоніки,

 $\omega = 2\pi f_1$, f_1 – частота 1-ї гармоніки

Зрівняння характеристик розробленого генератора-калібратора з обладнанням світових виробників 17

Необхідні	Генератори								
параметри вихідних підсилювачів	ДНСТ (розроб- лений)	Fluke 6100A	MTS 301	SPE 120.3	C300B	4500 Fx	Энерго- форма 3.3	Ресурс- К2	ЦУ 6804M
Діюче значення фазної напруги U ₁ , від 22 до 323 В	I I				-	-	ł	-	
Відносна похибка відтворення ≤0,17%	•	•		8	-	H			
Діюче значення сили змінного струму <i>I</i> ₁ , від 1 мА до 120 А	Ŧ				•	•		-	
Відносна похибка відтворення ≤ 0,17%	I H	Ŧ	Ŧ	-	-	l #		Ŧ	
КСС напруги і струму < 0,5%	ł	H	Ŧ	E E E E E E E E E E E E E E E E E E E				ł	
Частота першої гармоніки f, від 45 до 55 Гц		, the second sec		4	-		•	Ŧ	
Гармонічний склад сигналу в 40 гармонік	-						H	 <del> </del>	
Можливість роботи з нелінійним навантаження м	E Contraction of the second se								

Висновки

1. Зроблено розвиток принципів побудови ВПП, стійких до впливу НН, що дозволяють досягати високої точності і якості відтворення змінних напруг, струмів, при відтворенні потужності, ЕЕ та параметрів її якості і створити на цій основі засоби автоматизованого метрологічного забезпечення.

2. Вдосконалено спосіб побудови ВЦАП та ЦАПВС шляхом прямого перетворення коду в сигнал, що дозволило створити прецизійні підсилювачі для відтворення сигналів напруг і струмів з низьким рівнем КНС.

3. Створено математичні та комп'ютерні моделі ВПП, які дозволяють проектувати підсилювачі з заданою точністю відтворення амплітуди змінного сигналу і з очікуваним рівнем нелінійних спотворень, проводити дослідження їх метрологічних характеристик та удосконалювати принципові схеми без макетування.

4. За результатами теоретичних і експериментальних досліджень, створено широкосмуговий, високовольтний вимірювальний підсилювач, який використовується в калібраторах напруги, з діапазонами робочих частот 0 – 400 кГц, вихідних напруг 0 – 500 В і кутом зсуву фаз 1° та 0,027°, відповідно.

5. Запропоновано ітераційний принцип корекції похибок відтворення параметрів мережевих сигналів з урахуванням результатів вимірювання прецизійного вимірювального перетворювача, який підвищив точність задання сигналів, наразі похибка відтвореня повністю визначається похибкою ВП, оскільки в процесі управління системою параметри вихідних сигналів БФГ приймають задані значення, а похибка завдання цих сигналів оцінюється за результатами вимірювання зразкового ВП.

6. Розроблено принцип функціонування цифро-аналогового генератора, вихідні сигнали та обвідні яких залишатимуться нерозривними функціями під час комутаційних стрибків таких параметрів, як амплітуда та/або кут зсуву фази, створено математичну і комп'ютерну моделі цього генератора на основі базисних сплайнів першого порядку.

Надалі планується продовжувати розвивати науковий напрямок прецизійні джерела відтворення режимних параметрів сигналів електромережі.

Публікації та впровадження

За 2017-2023 роки результати досліджень доповідалися на 5-х міжнародних науково-технічних конференціях.

Запропоновані теоретичні засади та схемотехнічні рішення були використані при створенні і впровадженні в серійне виробництво джерела ДНСТ-3, калібратора ДНСТ-3к, мобільної УАП-3М і стаціонарної автоматизованої УАП-3 метрологічних установок, в дослідному зразку ДНСО.

За 2017-2023 роки результати досліджень відображено у 6-ти наукових публікаціях фахових видань, що індексуються наукометричними базами Scopus, а також отримано 1 патент (4 публікації та патент після захисту к.т.н.). Захистив роботу к.т.н. в 2020 р. Індекс Гірша – 2.

ІНСТИТУТ ЕЛЕКТРОДИНАМІКИ НАН УКРАЇНИ

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ